

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора ВАДЗІЮКА Степана Несторовича на дисертацію Обадеха Бассама Абдель-Рахмана Аль-Каралеха: «Конституціональні та індивідуально-психологічні особливості виникнення й перебігу псоріазу у чоловіків різних соматотипів», представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 05.600.058, що утворена згідно наказу ректора ЗВО Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова № 89 від 28.10.2022 р. на підставі рішення Вченої ради ВНМУ ім. М. І. Пирогова № 3 від 27 жовтня 2022 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Псоріаз, за визнанням більшості дослідників і практичних лікарів є мультифакторіальним захворюванням, що в значній мірі визначає і складність та існуючу до цього часу незавершеність повного встановлення усіх чинників, які впливають на його виникнення та перебіг. Цей дерматоз вражає від 1 до 8% населення планети, зокрема, за останніми даними в Україні спостерігають близько 1,5 мільйони хворих на псоріаз. Значна кількість хворих, тривалий хронічний перебіг цього захворювання, схильність до частих рецидивів, можливість ураження населення практично усіх вікових груп, достатньо тяжкий перебіг з ураженням у ряді випадків не тільки шкіри, але й інших тканин та органів людини обумовлюють визнання псоріазу значною медичною проблемою. Ураження населення працездатного віку, втрата працездатності аж до інвалідизації, часта незадовільна оцінка пацієнтами результатів проведеного лікування, значні косметологічні проблеми, які впливають на якість життя

пацієнтів, їх психоемоційний статус, зокрема на самооцінку, роблять псоріаз значною соціальною проблемою.

В останні десятиріччя багато дослідників приділили свою увагу встановленню ролі конституціональних особливостей людини у виникненні різноманітних захворювань, у тому числі і захворювань шкіри. Такі дослідження проведені, зокрема у хворих на atopічний дерматит, акне, кропив'янку, себорейний дерматит тощо. Але, як у дослідженнях стосовно вказаних шкірних хвороб, так і в низці досліджень такого напрямку у хворих на псоріаз практично завжди дослідників цікавили певні показники морфологічної конституції, пов'язані з масою тіла, надлишковою вагою, що є важливим, але недостатнім для розуміння ролі морфологічної складової загальної конституції людини у розвитку та перебігу цих захворювань. Крім того, існують певні відмінності як захворюваності на псоріаз, так і його перебігу в населення в залежності від географічної зони, країни мешкання, кліматичних умов проживання.

Тому, обрана тема дисертаційного дослідження Обадеха Бассама Абдель-Рахмана Аль-Каралеа «Конституціональні та індивідуально-психологічні особливості виникнення й перебігу псоріазу у чоловіків різних соматотипів» однозначно є актуальною і вкрай важливою як для теоретичної, так і для практичної медицини.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертація виконана у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова на кафедрі шкірних та венеричних хвороб з курсом післядипломної освіти, як ініціативна наукова тематика «Конституціональні та психологічні особливості виникнення та перебігу псоріазу у чоловіків різних соматотипів» (№ державної реєстрації: 0121U113156).

Як тема виконаної дисертаційної роботи, так і окремі завдання, виконані дисертантом для досягнення мети дослідження є актуальними для медицини,

важливими у теоретичному та практичному аспектах.

Під час виконання роботи дисертантом застосовані сучасні та загальноновизнані методи клінічних та морфологічних досліджень, результати дослідження були піддані ґрунтовній обробці методами математичної статистики у ліцензійному програмному забезпеченні. На належному рівні виконані узагальнення та аналіз отриманих результатів. Висновки дисертації відповідають її завданням та є логічним стислим підсумком усієї виконаної роботи.

Дисертація загалом виконана на високому науковому та методичному рівні, відповідному вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукові публікації здобувача видані у фахових журналах України, закордонних журналах та в матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій і пройшли усі необхідні етапи експертних оцінок.

3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Як отримані дисертантом конкретні результати досліджень, так і основні положення й висновки дисертації, які ґрунтуються на результатах дослідження, характеризуються науковою новизною.

Автором уперше визначені особливості антропометричних, соматотипологічних параметрів у чоловіків хворих на псоріаз загалом, та з урахуванням їх конституціональних типів та ступеня важкості перебігу захворювання зокрема. Уперше встановлені «субпатологічні» конституціональні типи у хворих на псоріаз.

Уперше дисертантом встановлені особливості показників особливостей особистості у чоловіків загалом та окремих конституціональних типів, хворих на псоріаз з різними ступенями важкості його перебігу.

Також, уперше розроблені прогностичні математичні моделі можливості виникнення псоріазу у чоловіків та варіантів клінічного перебігу цього

захворювання за ступенями важкості.

Отримані результати повністю викладені в опублікованих наукових працях: загалом 14 публікацій, у тому числі – 8 статей у фахових наукових виданнях України (з них 1 стаття – у виданні, яке входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science), 2 статті – в закордонних наукових журналах, 3 публікації у вигляді тез в матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій та отримане свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

4. Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Під час розкриття стану проблеми дослідження, обґрунтування необхідності визначення ролі конституціональної складової у виникненні й перебігу псоріазу та вивчення психоемоційного стану у хворих на псоріаз дисертант опрацював та застосував під час аналізу і обговорення достатню кількість джерел вітчизняної та закордонної наукової літератури. Результати досліджень отримані на кількісно і якісно достатньому матеріалі спостережень, з використанням адекватних поставлених меті та завданням методів досліджень. Отримані результати досліджень піддані ретельній статистичній обробці, їх достовірність не викликає сумніву. Висновки дисертації сформульовані у відповідності з результатами дослідження, після їх узагальнення та аналітичного розгляду і відповідають завданням дослідження. Отримані результати й основні положення дисертації викладені і обговорені у наукових публікаціях та під час фахових науково-практичних конференцій. Загалом наукова обґрунтованість отриманих результатів, положень та висновків, сформульованих у дисертації не викликає сумніву.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Здобувач показав високий рівень володіння методологією наукової

діяльності, як на етапах підготовки до проведення дисертаційних досліджень – проведення інформаційно-патентного пошуку, розробка плану досліджень, його мети та завдань, обрання необхідних методів дослідження тощо, так і безпосередньо у процесі виконання досліджень – володіння клінічними методиками, методиками антропометрії, виконання статистичної обробки отриманих результатів, здатність до їх узагальнення, аналізу, обґрунтування та формулювання основних положень та висновків дисертації, підготовка та оформлення публікацій у науковій пресі.

Вважаю, що дисертантом повністю на належному високому рівні вирішена поставлена мета дисертаційного дослідження та повністю виконані завдання, поставлені у дисертаційній роботі.

6. Теоретичне і практичне значення отриманих результатів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження значно розширюють існуючі знання та надають нових вагомих відомостей щодо особливостей показників морфологічної складової конституції та психоемоційного статусу у хворих на псоріаз, ролі конституції людини у виникненні та перебігу захворювань, зокрема псоріазу.

Отримані результати мають й важливе практичне значення для дерматовенерології, психології та психіатрії. Особливо значущими є розроблені і надані у дисертації, наукових публікаціях математичні моделі можливості виникнення псоріазу та варіантів його перебігу за ступенем важкості в залежності від особливостей будови тіла людини. Розроблена та захищена авторським правом на твір комп'ютерна програма «Psoriasis Test» дозволяє в умовах клінічної роботи практично без матеріальних витрат достатньо швидко визначити ймовірність виникнення та спрогнозувати перебіг псоріазу, як у чоловіків загалом, так і, зокрема, в осіб певних конституціональних типів, що забезпечує персоніфікований підхід до пацієнта.

Результати проведеного дослідження впроваджені в навчальний процес та

лекційні курси кафедр дерматології та венерології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, шкірних та венеричних хвороб з курсом післядипломної освіти Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, дерматовенерології Буковинського державного медичного університету та в практичну діяльність лікарів дерматовенерологів шкірно-венерологічного відділення військово-медичного клінічного центру Центрального регіону та консультативно-діагностичного відділення КНП Вінницького обласного клінічного шкірно-венерологічного центру Вінницької обласної ради.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому.

Дисертація викладена на 261 сторінці українською мовою (з них 120 сторінок залікового машинописного тексту) і має класичну структуру згідно існуючих вимог: анотація, зміст, перелік умовних скорочень і термінів, вступ, розділ огляду літератури, розділ загальної методики і основних методів дослідження, розділи власних досліджень, розділ аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновки, список використаних джерел та додатки. Дисертація інформативно проілюстрована і містить 29 таблиць та 157 рисунків.

Анотація дисертації викладена українською мовою та англійською мовою ідентично. В анотації надані основні новітні результати дослідження, встановлені автором з коротким підсумком та ключові слова. Вказані публікації з основними результатами дисертації та наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають наукові результати дисертації.

У **Вступі** дисертант стисло обґрунтовує актуальність теми, наводить зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; формулює наукову новизну та практичне значення результатів дослідження; зазначає відомості щодо особистого внеску здобувача, апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу дисертації.

У розділі **«Огляд літератури»** чітко викладені сучасні аспекти етіології та патогенезу псоріазу й надані відомості щодо результатів інших дослідників стосовно особливостей психологічного стану та якості життя хворих на псоріаз і значення конституціональних факторів у виникненні псоріазу та низки інших дерматологічних захворювань. Матеріали даного розділу якраз і надають важливої інформації щодо стану досліджуваної проблеми у світі, її невирішених аспектів та обґрунтовують вибір дисертантом напрямку дослідження, його конкретної мети та завдань.

У другому розділі дисертації **«Загальна методика і основні методи досліджень»** дисертант чітко описує загальну методику, суб'єкти дослідження та методи клінічних й антропометричних досліджень, методики встановлення показників психологічного стану досліджуваних та методи статистичної математичної обробки, застосовані при виконанні роботи. Розділ викладений на 14 сторінках, містить 2 підрозділи, ілюстрований 7 рисунками.

Результати власних досліджень здобувача та результати проведеного математичного моделювання викладені у трьох розділах дисертації.

Третій розділ містить 2 підрозділи, викладений на 61 сторінці і ілюстрований 98 рисунками. Дисертантом показані встановлені особливості антропометричних показників у чоловіків, хворих на псоріаз, у тому числі в чоловіків різних груп в залежності від важкості перебігу захворювання, порівняно зі здоровими чоловіками. Зокрема, усі тотальні та переважна більшість поздовжніх, поперечних, обхватних розмірів тіла, показників компонентного складу маси тіла та мезоморфного і ендоморфного компонентів соматотипу у хворих на псоріаз виявилися більшими, а більшість показників товщини шкірно-жирових складок – меншими. Також, отримані результати засвідчили наявність відмінностей між здоровими та хворими чоловіками різних, або однакових конституціональних типів. Виявлені й відмінності між хворими на псоріаз з різним клінічним перебігом – у хворих з легким перебігом довжина тіла, висота надгрудниної, пальцевої, лобкової антропометричних точок, обхват гомілки, ширина дистальних епіфізів стегна та передпліччя, показник кісткового

компоненту маси тіла були більшими, ніж у хворих з важким перебігом.

У **четвертому розділі** здобувач описує результати дослідження показників психоемоційного стану, їх особливостей у чоловіків, хворих на псоріаз як загалом, так і з урахуванням типу конституції та важкості перебігу захворювання. Зважаючи на виявлені відмінності практично за всіма групами показників в різних групах дослідження, дисертант у короткому підсумку в кінці розділу наголошує, що визначення психічного статусу пацієнта є вкрай важливим, є однією з ключових позицій під час ведення хворих на псоріаз. Розділ викладений на 31 сторінці, містить 2 підрозділи та ілюстрований 44 рисунками.

У **п'ятому розділі** дисертації наведені результати математичного моделювання можливості виникнення та особливостей клінічного перебігу псоріазу у чоловіків загальної групи та різних соматотипів в залежності від антропометричних та соматотипологічних показників. Розроблена дискримінантна модель у здорових і хворих псоріаз легкого та важкого перебігу чоловіків загальної групи без урахування соматотипу коректна в 84,1 % випадків. Математична модель у здорових і хворих псоріаз легкого та тяжкого перебігу чоловіків мезоморфного соматотипу коректна в 83,6 % випадків, а у здорових і хворих псоріаз легкого та тяжкого перебігу чоловіків ендо-мезоморфного соматотипу – коректна в 84,6 % випадків. Саме за результатами дискримінантного аналізу, викладеними у даному розділі була створена комп'ютерна програма «Psoriasis Test» для визначення можливості виникнення та прогнозування можливого перебігу псоріазу у чоловіків загалом і, зокрема, в осіб окремих конституціональних типів, яка захищена авторським свідоцтвом на твір. Розділ викладений на 8 сторінках, містить шість таблиць.

Шостий розділ дисертації присвячений аналізу та узагальненню результатів дослідження, виконаного здобувачем. Дисертантом проведений ґрунтовний аналіз встановлених результатів дослідження особливостей антропометричних, соматотипологічних показників, показників особливостей особистості у хворих на псоріаз чоловіків різних груп, їх аналітичний розгляд з

порівнянням з існуючими відомостями інших дослідників та посиланнями на відповідні публікації вітчизняних та закордонних авторів. Розділ ілюстрований 8 рисунками, містить 28 сторінок.

В узагальнюючому **висновку** дисертант вказує на вирішену науково-практичну задачу встановлення особливостей антропометричних, соматотипологічних показників і показників особливостей особистості у хворих на псоріаз легкого або важкого перебігу чоловіків без урахування їх конституціонального типу, у представників мезоморфного або ендомезоморфного соматотипів та відмінностей між чоловіками, хворими на псоріаз легкого або важкого перебігу. **У шести окремих висновках** дисертації сконцентровано відображені основні результати роботи відповідно до шести поставлених у дослідженні основних завдань. Висновки ґрунтовні, чіткі й логічні.

Список використаних джерел наукової літератури складається з 263 найменувань (з них 26 викладені кирилицею та 237 – латиницею) і оформлений згідно існуючих вимог.

У чотирьох **Додатках** дисертації надані відомості щодо наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації та наукових праць і наукових форумів, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації; надані 5 актів впроваджень отриманих результатів в навчальний процес та лекційні матеріали, у практичну діяльність та 22 таблиці результатів власних досліджень.

Таким чином, дисертація Обадеха Бассама Абдель-Рахмана Аль-Каралеха за своїм змістом відповідає існуючим вимогам і в цілому є завершеною науковою працею.

8. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Отримані результати дисертаційного дослідження рекомендуються до використання у лекційному матеріалі та під час проведення практичних занять на кафедрах дерматології та венерології, шкірних та венеричних хвороб,

психології та психіатрії закладів вищої медичної освіти, під час написання фахових монографій, публікацій у наукових виданнях, у практичній роботі закладів охорони здоров'я первинної, вторинної ланки та високоспеціалізованих медичних закладах.

9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

У процесі розгляду оформлення та змісту дисертації виникло декілька зауважень, які не є принциповими і не впливають на загальний високий науково-методичний рівень, теоретичне та практичне значення, новизну, основні положення та висновки дисертаційного дослідження:

1. На мій погляд, першому розділу дисертації «Огляд літератури» доцільно було б надати конкретну власну назву.

2. У підрозділі 2.1 «Загальна методика та суб'єкти дослідження» вказано, що дослідили чоловіків, хворих на псоріаз, першого зрілого віку віком 22-35 років. Зважаючи на те, що існують чисельні варіанти вікової періодизації онтогенезу людини треба було вказати, за якою класифікацією віднесли даний контингент чоловіків до осіб такого вікового періоду.

3. Текст дисертації містить поодинокі орфографічні помилки, зокрема слово «таз» у родовому відмінку має закінчення -а і вірно писати «таза», а не «тазу».

Також виникло декілька запитань до дисертанта:

1. За допомогою яких методів Ви вивчали індивідуально-особистосні властивості хворих на псоріаз?

2. Чому у своїй роботі Ви обрали пріоритетним саме конституціональні особливості псоріазу?

3. Чому Ви використовували в обстеженні тільки чоловіків?

10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

У тексті дисертації, наукових публікаціях Обадеха Бассама Абдель-

Рахмана Аль-Каралеа не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації або фальсифікації результатів. Текст дисертації є оригінальним. За результатами перевірки на плагіат програмним засобом «StrikePlagiarism.com» рівень оригінальності рукопису дисертації становить 89,53 %, а зафіксовані окремі співпадіння стосуються термінології, посилань на наукову літературу, або загальноновживаних фраз.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Обадеха Бассама Абдель-Рахмана Аль-Каралеа на тему: **«Конституціональні та індивідуально-психологічні особливості виникнення й перебігу псоріазу у чоловіків різних соматотипів»**, представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина» є завершеною, виконаною самостійно науковою працею, що містить новітні наукові результати, положення та висновки, які вирішують актуальну для медицини науково-практичну задачу встановлення особливостей антропометричних та соматотипологічних показників, показників особливостей особистості у хворих на псоріаз різного ступеня важкості чоловіків та розробки прогностичних математичних моделей можливості виникнення та особливостей перебігу псоріазу.

За актуальністю теми, мети та завдань, науковим рівнем виконання, обсягом проведених досліджень та рівнем їх аналізу, науковою новизною отриманих результатів, їх теоретичним і практичним значенням дисертація повністю відповідає існуючим вимогам згідно Наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а її автор **Обадех Бассам Абдель-Рахман Аль-Каралех** заслуговує на присудження ступеня доктора

філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри фізіології

з основами біоетики та біобезпеки

Тернопільського національного

медичного університету

імені І. Я. Горбачевського

доктор медичних наук, професор

Степан ВАДЗЮК